

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Articvlvs Primvs. Vtrum sit necessarium, omne ens esse creatum à Deo.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82303)

D. 901.

D. 430.

bet aliquo modo veritatem : quia cum dicitur aliqua persona mitti, designatur, & ipsa persona ab alio existens, & effectus visibilis, aut inuisibilis, secundum quem missio diuina personae attenditur. Si igitur mittens designetur ut principium personae, quae mittitur, sic non quilibet persona mittit, sed solum illa, cui conuenit esse principium illius personae. Et sic filius mittitur tantum a patre, d. Spiritus S. autem a patre & filio. Si vero persona mittens intelligatur esse principium effectus, secundum quem attenditur missio, sicut tota Trinitas mittit personam missam. Non d. autem propter hoc, homo dat Spiritum S. quia nec effectum gratiae potest causare. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

Forma Textus.

RELATIS duabus oppositis opinionibus, pro utraque respondet duabus conclusionibus.

PRIMA CONCLUSIO est pro priori sententia. Si mittens designetur ut principium personae, quae mittitur, sic non quilibet persona mittit, sed solum illa, cui conuenit esse principium illius personae.

sic filius mittitur tantum a patre, Spiritus sanctus autem a patre & filio.

SECUNDA CONCL. pro sententia D. Augustini est. Si persona mittens intelligatur esse principium effectus, secundum quem attenditur missio, sicut tota Trinitas mittit personam missam. Probatur utraque simul. Cum dicitur aliqua persona mitti, designatur & ipsa persona ab alio existens, & effectus visibilis aut inuisibilis, secundum quem missio diuinae personae attenditur; ergo si mittens, &c.

Expositio Textus.

PRO HUIUS a. intelligentia legenda sunt ea, quae supra diximus in contr. ad 1. a. huius q. quibus consonant ea quae notat Iauel super hoc a.

Difficultatem tactam in tertio argumento tractat S. D. in 1. dist. 14. a. vmo.

ET HAEC sufficientia pro Commentariis huius tractatus, ad laudem & gloriam SS. Trinitatis, & Catholicae fidei exaltationem, & doctrinae D. Th. Aq. D. A. & diuinae voluntatis interpretis amplitudinem.

TRACTATUS DE CREATIONE.

QUAESTIO XLIV.

De processione creaturarum a Deo, & de omnium entium prima causa, in quatuor articulos diuisa.

POST considerationem diuinarum personarum, considerandum restat de processione creaturarum a Deo. Erit autem haec consideratio tripartita, ut primo consideretur de productione creaturarum. Secundo, de earum distinctione. Tercio, de conseruatione, & gubernatione. Circa primum tria sunt consideranda. Primo quidem, quae sit prima causa entium. Secundo, de modo procedendi creaturarum a prima causa. Tercio vero de principio durationis rerum.

Circa primum queruntur quatuor.

Primo, Vtrum Deus sit causa efficiens omnium entium.

Secundo, Vtrum materia prima sit creata a Deo, vel sit principium ex quo coordinatum ei.

Tercio, Vtrum Deus sit causa exemplaris rerum, vel sint alia exemplaria praeter ipsum.

Quarto, Vtrum ipse sit causa finalis rerum.

Ordo quaestionis, & articulorum.

QUONIAM ut ait S. D. infra q. 45. a. 6. diuinae personae secundum rationem suae processionalis habent causalitatem respectu creationis rerum: ideo considerata processione diuinarum personarum, & omnibus ad earum rationem ac notitiam pertinentibus, agit de processione creaturarum a Deo. Bannes aliam reddit rationem ex differentia Theologiae ac Metaphysicae, de qua diximus supra in introductione secunda quaestionis.

Distinguit autem tractatum hunc de rerum creatione in tria praecipua capita, quorum ordo quamquam satis euidens, explicabitur in singulorum exordio. Huius vero quaestionis articulorum series est. Nam primo conuenit Deo

C ratio causae efficientis, ex hoc quod est ipsum, esse per essentiam, per se subsistens & maxime ens. Deinde ut effectus quilibet a Deo productus determinatam formam consequatur, necesse est in diuina mente praexistere rationes omnium rerum, quas ideas & formas dicimus exemplares. Denique, quoniam omne agens agit propter finem; postremo quaeritur, num Deus sit causa finalis omnium. Cōstat autem naturalem agentis perfectionem & virtutem in eo praecedere rationem idealem, & quod utrumque praecedit rationem finis secundum esse: quamuis omnium prima sit finis causalitas in intentione; sed quia Deo absolute & simpliciter conuenit ratio efficientis & exemplaris, ratio vero finis, id est, ad finem ordinari, non conuenit Deo absolute considerato, sed solum quantum ad eius actionem: non ut res est, sed ut actio formaliter est: ideo postremo loco de finali causa differitur. His adde notioem nobis esse rationem efficientis causae, quam finalis: Hanc enim ex efficiendi notificamus. Agit itaque S. D. primo de Deo, prout est rerum omnium causa in primo articulo: deinceps in 2. quaerit, vtrum materia prima sit a Deo creata, ob singularem de eius esse & productione difficultatem.

ARTICVLVS PRIMVS.

E Vtrum sit necessarium, omne ens esse creatum a Deo.

AD Primum sic proceditur. Videtur, quod non sit necessarium omne ens esse creatum a Deo. Nihil enim prohibet inueniri rem sine eo, quod non est a. 2. q. 3. de ratione rerum sicut hominem sine albedine. Sed habetudo causati ad causam non videtur esse de ratione entium, quia sine hac possunt aliqua entia intelligi: ergo sine hac possunt esse. Ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata a Deo.

2. Praeterea. Ad hoc aliquid indiget causa efficiente, ut sit. Ergo quod non potest non esse, non indiget causa effici.

Gg 3

sa effi.

sa efficiente. Sed nullum necessarium potest non esse: quia quod necesse est esse, non potest non esse. Cum igitur multa sint necessaria in rebus, videtur quod non omnia entia sint à Deo.

3. Præterea. Quorumcunque est aliqua causa, in his potest fieri demonstratio per causam illam. Sed in mathematicis non fit demonstratio per causam agentem, ut per Philosophum patet in 3. Metaph. 1. 3. Non igitur omnia entia sunt à Deo, sicut à causa agente.

Sed contra est, quod dicitur Rom. 11. cap. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

Respondeo. Dicendum, quod necesse est dicere, omne quod quocunque modo est, à Deo esse. Si enim aliquid inuenitur in aliquo per participationem, necesse est, quod causetur in ipso ab eo, cui essentialiter conuenit: sicut ferrum fit ignitum ab igne. Ostensum est autem supra, quod de diuina simplicitate ageretur, quod Deus est ipsum esse per se subsistens. Et iterum ostensum est, quod esse subsistens, non potest esse nisi vnum, sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi vna, cum albedines multiplicentur secundum recipientia. Relinquitur ergo, quod omnia alia à Deo non sint suum esse, sed participant esse. Necesse est igitur, quod omnia quæ diuersificantur secundum diuersam participationem essendi, ut sint perfectius, vel minus perfecte, causari ab vno primo ente, quod perfectissime est. Vnde & Plato dixit, quod necesse est ante omnem multitudinem ponere vnitatem. Et Aristot. dicit in 2. Metaphysicorum, quod id, quod est maxime ens, & maxime verum, est causa omnis entis, & omnis veri: sicut id, quod maxime calidum est, est causa omnis caliditatis.

Ad Primum ergo dicendum, quod licet habitudo ad causam non intret in definitionem entis, quod est causatum: tamen sequitur ad ea, quæ sunt de eius ratione: quia ex hoc, quod aliquid per participationem est ens, sequitur, quod sit causatum ab alio. Vnde huiusmodi ens, non potest esse, quin sit causatum, sicut nec homo quin sit risibile. Sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, propter hoc, inuenitur aliquod ens non causatum.

Ad Secundum dicendum, quod ex hac ratione, quidam moti fuerunt ad ponendum, quod id, quod est necessarium, non habeat causam, ut dicitur in 8. Physic. Sed hoc manifeste falsum apparet in scientiis demonstratiuis, in quibus principia necessaria sunt causa conclusionum necessariarum. & ideo dicit Aristot. in 5. Metaph. quod sunt quedam necessaria, quæ habent causam suam necessitatis. Non ergo propter hoc solum requiritur causa agens, quia effectus non potest esse, sed quia effectus non esset, si causa non esset. Hæc enim conditio est vera, siue antecedens, & consequens sint possibilia, siue impossibilia.

Ad Tertium dicendum, quod mathematica accipiuntur ut abstracta secundum rationem, cum etiam non sint abstracta secundum esse. Vnicuique autem competit habere causam agentem secundum quod habet esse. Licet igitur ea, quæ sunt mathematica, habeant causam agentem: non tamen secundum habitudinem quam habent ad causam agentem, cadunt sub consideratione mathematici. Et ideo in scientiis mathematicis non demonstratur aliquid per causam agentem.

Sensus quaesiti.

TRES SVNT in titulo termini declarandi. Primus est dictio illa, omne ens, quæ Caiet. existimat non significari rem omnem aliam à Deo, sed omnem rem, quæ proprie dicitur ens, cuius proprie est subsistere & esse: siue illud sit compositum ex materia & forma, siue sit sola forma per se subsistens, ut Angelus. Ratio eius

est: quia si priori modo sumeretur, omne ens, superuacaneus esset articulus sequens, in quo de materia quaeritur, quæ vnum est ex entibus. Quam interpretationem sequitur Ripa. Sed quia conclusio loquitur manifestè de omni quod quocunque modo est: & ratio qua probatur conclusio, procedit euidenter de omni re à Deo diuersa: siue illi cōueniat esse per se, siue in alio tanquā pars, aut accedens, aut alio quocunque modo: & in tertio argumento & eius responsione tractatur de Mathematicis, quorum non est esse, nec fieri per se, sed in alio: propterea cēseo, quæsitum esse vniuersaliter & absolutissime intelligendum de omni re à Deo distincta. Nec tamen redundat sequens articulus. Nam singularem habet materia prima difficultatē: Tū propter varias antiquorum sententiās: Tum propter eius merè potentialem naturam, omni esse & actualitate carentem, quæ singularem affert difficultatem. Nam etsi per singula veterum errata nō sint articuli multiplicandi, ut bene probat Ripa: distinguendi sunt tñ articuli, iuxta peculiare ac præcipuas rationes dubitandi, ex rerum naturis præsertim emergentes. Quod valde frequens ac familiare est A. nostro D. ut vel mediocriter in eius doctrina versatis elucet.

Secundus terminus est, creatum, qui non proprie sumitur, ut idem significat quod ex nihilo productum, sed ut idem est quod effectiue productum, ut hic aduertit & probat Cai. quem sequitur Mol. & consentit Vasq. licet in principio sit aduersus.

Tertius terminus est, necessarium, quo significatur necessitas, non ex parte Dei, qui liberè producit ad extra, sed ex parte entis creati, quod esse non potest, nisi ut à Deo dependens.

Forma Textus.

CONCL. est: Necesse est dicere omne, quod quocunque modo est à Deo esse. Probatur. Necesse est omne, quod inuenitur in aliquo per participationem, causari ab eo cui essentialiter conuenit. Sed esse inuenitur in omnibus alijs à Deo per participationem, & in Deo per essentialitatem; ergo necesse est dicere, &c. Maior declaratur exemplo ferri, quod sit ignitum ab igne. Minor quo ad Deum probatur ex dictis supra q. 3. a. 4. ubi probatum est Deum esse ipsum esse subsistens. Quo ad alia verò à Deo; quoniam omnia alia à Deo non sunt suum esse, ergo diuersimodè participant esse à Deo. Antec. probatur; quoniam esse subsistens non potest esse nisi vnum; ergo alia à Deo non sunt suum esse. Assumptum patet ex q. 7. a. 1. ad 3. & a. 2. & q. 11. a. 3. & 4. Et manifestatur exemplo albedinis. Denique probatur idem assumptum ex dicto Platonis afferentis ante omnem multitudinem oportere ponere vnitatem; quo etiam probatur conclusio addito clariori dicto Philosophi ex 2. Metaph. Id quod est maxime ens &c.

Expositio Textus.

REFERVNT hic recentiores, scilicet Bann. & post eum latius Mol. Val. & Vasq. plurimas de primò rerum efficiente principio veterum hæreticorum ineptas & sordidas fabulas, Simonis Magi, Saturnelli siue Saturnini, Basilidis, Carpocratis, Cerinti, Nicolai, Gnosticorum, Apellis, Cerdonis, Manichæi, & Albigenium. Ad quorum confutationem producant diuinarum litterarum oracula, Sacrorum Conciliorum definitiones, & Patrum, Ecclesiæ Doctorem sententias, quæ lege si placet. Vide etiam

Caiet. inter-
oratio re-
igitur.

etiam apud Valent. opinionem Durandi cum A
suis fundamentis ab eo confutatam.

Adverte praeerea Cai. hic exponere verba illa
exclusionis, *Omne quod quocunque modo est*, ut per
ea significetur omnis modus entis constitutus
cuiuscunque generis, non autem modus
communis suae transcendens, quo ens distin-
guitur in actum & potentiam: ita ut sit sensus.
Omne quod est quale vel quantum, &c. non
autem: Omne quod est actu vel potentia. Cuius
expositionis rationem affert ab ipso in
expositione quaestiti positam; quia scilicet ma-
teria prima sequenti referuat articulo: & de
actu essendi verificari non potest id, quod in
minori vel eius probatione sumitur de omni a-
lio à Deo, videlicet quod non sit suum esse. Sed
iam supra diximus materiam primam distin-
guitur articulum postulare ob singularem sui
difficultatem, licet sub communi ei, & ceteris
entibus ratione, hoc primo comprehendatur
articulo. De actu vero essendi negat Bannes
esse suum esse; quia non subsistit, sed est quod
essentia creata subsistit, & est actus à Deo par-
ticipatus, & in essentia creata veluti in potentia
receptus. *Sed melius dici potest* minorem pro-
positionem, & eius probationem loqui de re-
bus, quibus aliquo modo conuenit esse, siue
per se subsistant, siue non, sed insint alteri, ut
pars essentialis vel integralis, vel etiam ut ac-
cidens: quibus omnibus ait S. D. esse conuenire
per participationem: ac proinde ipsum esse,
nihil aliud esse, quam participatione ipsius esse
per essentiam ad vniuersa creata diffusam. Et
ideo vis probationis non exigit, ut Cai. existi-
mat, quod esse creatum non sit suum esse; satis
est enim, ut esse creatum sit participatio ipsius
esse per essentiam, qua participatione alia di-
cuntur esse, ut actualitate realiter ab eis distin-
cta.

Tertio nota vim & artem huius discursus cum
Cai. ibi. Circa vim rationis &c.

Postremo diligenter obserua, ex hac Angelici
nostri Doctoris demonstratione probari tota
entis finiti latitudinem, secundum omnes eius
modos, tam vniuersales quam particulares, spe-
cificos & indiuiduales, ab ipso primo ente per
essentiam Deo effectiue ac Phylisè deriuari: ac
proinde singulos creatæ voluntatis actus bo-
nos, & omnem eorum determinationem ad ex-
ercitium, & speciem, & indiuiduum obie-
ctum, cum omni libertatis modo, ab eodem
ente per essentiam, ut prima causa producente,
ac entitatis omnem communem, & specialem,
ac indiuidualem participationem, ac essendi
modum efficacissime largiente procedere; alio-
quin non omne, quod entis naturam ac modum
participat, ab ipso esse per essentiam ut totius
entitatis fonte dimanaret: sed aliud primum
oporteret assignare principium, quod lumen
respuit naturale, & vniuersæ reiiciunt Philo-
sophorum Academiae, & Ecclesia Catholica
semper exhorruit.

CONTROVERSIA VNICA.

An ratio Diui Tho. pro conclusione sit efficax?

*Sententia
Doctorem.*

VALENTIA relato discursu D. Thom.
ait rationem eius videri non satis euince-
re, quod vellet dictus expositor, nimirum res
omnes esse à Deo, non quomodocunque, sed et-
iam tanquam à causa efficiente immediata: sed
probare solum res omnes esse à Deo tanquam

à causa efficiente mediana, vel immediata.
Deinde affert ipse rationem ad probandum res
omnes esse à Deo, ut ab efficiente immediato:
in qua maiorem hanc assumit formaliter fal-
sam. Effectus aliquis hoc ipso producit à Deo
immediate, quod, cum ipse alioqui sit factibi-
lis, & aliquando actu existat, Deus immediate
cognoscit & vult voluntate consequente ut ta-
lis effectus actu existat. Nec eius probatio ali-
quid valet, ut ostendi facile posset. Sed inanem
ac prorsus inutilem de huiusmodi re disputa-
tionem existimamus. Si namque sol esset ani-
matus, & immediate cognosceret aurum pro-
ducibile in visceribus terræ, & vellet ipsum
producere voluntate consequente, non ob
id produceret aurum immediate, sed mediate;
sicut modo producit. Quod etiam euidenter
elucet in intelligentia motrice, quæ generabilia
motu cæli causata cognoscit immediate, & vult
voluntate consequente, & tamen ea mediate
causat.

Valq. cap. 2. ait S. Th. inde colligere ipsum
existere esse de essentia Dei, & Deum esse suum
existere; quia est idem omnino essentia Dei, &
eius esse: & q. 7. a. 1. deduxisse Deum esse in-
finitum per essentiam, eo quod non habet ef-
fè receptum in essentia, sed eius essentia est suū
esse: è contra verò *arti. 2. probare* omne ens
præter Deum non esse infinitum secundum ef-
fentiam, quia non est suum esse, sed habet esse
receptum. Ait autem ipse non ita facile probari
posse existentiam distingui ab essentia, & in ea
recipi, & oppositum non minus esse probabile.
Affert autem ipse rationem, quam existimat ef-
ficacem ad probandam conclusionem D. Th.
de qua ratione satis supra diximus q. 7. a. 1. in se-
cunda contr. & confutat eam latè Suar. libr. 2. de
attributis diuinis cap. 1.

SCIENDUM est primò ad hunc articulum mi-
nimè pertinere modum cauandī, productio-
nem tantum omnium entium à Deo, quocunq;
modo fiat; proprias enim habent modi cau-
andī difficultates, distinctis quaestionibus ex-
aminandas. Quamobrem tota quaestio sequens
expenditur in explicando modo emanationis
rerum à primo principio per creationem: & autem verū
infra q. 104. & 105. latissime disserit S. D. de
modo quo res à Deo mediate, vel immediate
causantur, & cōseruantur: Quod si considera-
set Val. rationem hic à D. Tho. quæ modum e-
uinceret immediate cauandī, non requireret.
Et nihilominus hoc eodem medio, quo probat
hic S. D. omne ens effectiue à Deo produci, uti-
tur etiam infra q. 104. a. 1. ad probandum crea-
turas omnes à Deo cōseruari: & q. 105. a. 5. ex
hoc, quod Deus est causa ipsius esse vniuersalis
in rebus, quod inter omnia est magis intimū re-
bus, probat Deum esse intimè ut operantem in
omnibus rebus; & supra q. 8. a. 1. ex hoc, quod
Deus est ipsum esse per suam essentiam, & esse
creatum est proprius eius effectus, probat Deū
ad esse rebus omnibus intimè, & ut agens im-
mediatum illis coniungi, non solum immedia-
tione virtutis, sed etiā immediatione suppositi,
ut ibidem ostēdimus cumulatè cum Cai. & Fer-
rar. Igitur ex medio præsentis articuli deduci-
tur efficaciter, non solum intenta conclu-
sio de productione totius entis à Deo, sed
modus etiam immediate producendi conclu-
ditur.

Secundò obseruandum est D. Th. sup. q. 3. a. 4.
non probare existentiam esse de essentia Dei, &
Deū ipsum esse suum existere, quia est idē om-
niū